

Ljubljana, 16. 12. 2024

Zaključne ugotovitve 35. Sedlarjevega srečanja urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije z naslovom Uravnotežen prostorski razvoj v času podnebnih sprememb

18. oktober 2024 na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani

Jubilejno 35. Sedlarjevo srečanje je potekalo v petek, 18. oktobra 2024, na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani. Obisk je bil odličen, saj je bilo na srečanju skupaj prisotnih približno 160 kolegov. Obravnavali smo izjemno aktualno tematiko uravnoteženega prostorskega razvoja v času podnebnih sprememb.

Uvodne in pozdravne nagovore so imeli predsednica DUPPS dr. Alma Zavodnik Lamovšek, mag. Miran Gajšek, državni sekretar na Ministrstvu za okolje in prostor in dr. Igor Bizjak, direktor Urbanističnega inštituta RS. Moderirala sta ga dr. Liljana Jankovič Grobelšek in Boštjan Cotič, zaključke srečanja, ki smo jih oblikovali s pomočjo vseh udeležencev pa je moderiral Matjaž Harmel.

Predsednica DUPPS se je v okviru nagovora poklonila spominu na nedavno preminulo kolegico prof. dr. Lučko Ažman Momirski, ki je bila aktivna članica društva in v enem obdobju tudi članica Izvršnega odbora. In memoriam smo objavili na spletni strani Društva.

Državni sekretar MNVP mag. Gajšek je poudaril, da je prostor postal družbeno pomembna tema, na kar so med drugim opozorile lanske poplave. Izpostavil je, da ponovno začenjamo z regionalnim prostorskim načrtovanjem, kar prinaša obilo dela za prostorske načrtovalce in izdelovalce okoljskih poročil. Direktor UIRS dr. Bizjak je nagovoril osrednjo temo podnebnih sprememb in spremenjenih vrednostnih vzorcev, poudaril pa je tudi odgovornost prostorskega načrtovanja pri tem.

Uvodni referat z naslovom Podnebni ukrepi: izogniti se neobvladljivemu in obvladati neizogibno je predstavila svetovno priznana slovenska klimatologinja prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj. V svojem slogu je opozorila, da se o podnebnih spremembah v šolah še vedno ne uči in da se prostorski načrtovalci z njimi srečujejo na več ravneh – zelo pomembne so spremembe namenske rabe, posebej problematična je deforestacija. Možnih je več scenarijev podnebnih sprememb, govorila je o srednjih scenarijih, vendar se tudi po teh naš prostor in Evropa segrevata izredno hitro. Poleg tega so glede vode v Evropi velike razlike med severom, kjer jih vse bolj ogrožajo poplave in neurja ter jugom, kjer so vedno večji problem požari in suše. Zato bo nujno potrebno učinkovito zadrževanje vode za sušna obdobja. Podnebne spremembe Evropo po konservativni oceni stanejo 60 milijard letno, medtem ko so nas lanske poplave v Sloveniji stale 16 odstotkov BDP, kar je alarmantno. Prostorsko načrtovanje se bo moralo prilagoditi in pripravljati prostorske plane za (še ne poznano) prihodnost, npr. za + 2 stopinji Celzija in višjo morsko gladino, obenem pa računati na prihodnost brez materialne rasti, kot smo jo poznali doslej. Bogatajeva je v zaključku tudi pozvala k razpravam o podnebnih spremembah na vseh ravneh.

Za tem je prof. dr. Andrej Pogačnik predstavil prispevek Načrtovanje prostora zemlje kot celote, v katerem je razpravljal o mednarodnem načrtovanju, npr. o prehranski varnosti človeštva kot celote, o načrtovanju Zemlje kot celote, o svetovnih prometnicah idr.

Sledilo je šestnajst predavanj v treh sklopih. V posameznih sklopih srečanja – v nagovorih, uvodnih referatih in predavanjih so bili predstavljeni raziskave ter konkretni projekti in študije, ki odgovarjajo na vprašanja uravnoveženega prostorskega razvoja v času podnebnih sprememb.

V prvem sklopu "Načrtovanje in gospodarjenje s prostorom" so bili predstavljeni podnebno usposabljanje za prostorske načrtovalce, koncept krožnega gospodarjenja s prostorom, zakaj potrebujemo urbanistične faktorje ter uporaba ISO standardov za spremljanje prilagajanja podnebnim spremembam.

V naslednjem sklopu "Na naravi temelječe rešitve" so bili predstavljeni prispevki; krepitev podnebne odpornosti z grajenimi ekosistemi, domorodni habitatni tipi kot na naravi temelječe rešitve za prilagajanje mest podnebnim spremembam, inovativna orodja za promocijo in oceno hidrološkega vpliva ukrepov modro-zelene infrastrukture na kroženje vode v urbanem prostoru, urbana morfologija v procesu podnebnih sprememb, na človeka osredotočen pristop ter prostorsko načrtovanje kot orodje za zmanjševanje motorne prometne aktivnosti in zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov.

V tretjem, zadnjem sklopu predavanj so bili predstavljeni Primeri in izkušnje, med njimi odpornost na podnebne spremembe - delavnice s strokovno javnostjo za novo vizijo Ljubljane do 2045, vpetje urbane kapsule v mestno tkivo Kranja, učinkovitost upoštevanja podnebnih sprememb v občinskih prostorskih načrtih in celoviti presoji vplivov na okolje, tuji primer o urbani prenovi mesta Kairo v Egiptu s pomočjo geo-informacijskih in satelitskih tehnologij in zadnji prispevek o vlogi kulturne dediščine v spopadu s podnebnimi spremembami.

Po vsakem sklopu predavanj so bili udeleženci vabljeni, da preko spletne povezave SLIDO posredujejo svoje komentarje na predavanja. Nekaj odzivov publike na sklope predavanj:

- Kako vidite razmerje med zmanjševanjem zazidljivih površin na državni ravni in zgoščevanjem mest na eni strani ter potrebo po zagotavljanju raščenege terena v mestih z manjšim deležem zazidanih površin na drugi strani?
- Ali bosta MNVP in MOPE v mednarodnih organizacijah podprli zamisel dr. Pogačnika o pripravi prostorskega načrta planeta?
- Dr. Lučka Kajfež Bogataj je imela krasno predavanje z veliko izhodišči za nas prostorske načrtovalce. Npr. prostor je vse bolj dragocen, pa tudi: Spregovoriti, ko in kjer je potrebno še bolj.
- Urbanistični faktorji so dobro orodje za načrtovalce. V prejšnjem sistemu prostorskega načrtovanja so bili urbanistični standardi in faktorji v oporo za načrtovanje dobrih sosesk za bivanje. Razviti bi jih morali dalje in spremljati nove načrte in soseske.
- Vprašljiva je strategija strokovne interdisciplinizacije nekega sektorja (npr. prometnega načrtovanja - zorni kot samo posameznega sektorja oz. discipline) - bolje je skrbeti za strokovno uveljavljanje in izboljševanje celovitega interdisciplinarnega načrtovanja (zorni kot več sektorjev oz. disciplin).
- Prostorsko načrtovanje in celovite presoje so ključni za podnebno odporne OPN. Mislimo globalno in delajmo lokalno na vseh nivojih! Oblikovati je treba platformo dobre prakse in spremljati izvedbo! Vključevanje prebivalcev, javnosti v začetkih načrtovanja.
- Banke bodo umirile investitorje pri samih investicijah, da bodo zelene. Potem je tu pomemben še nadzor nad funkcioniranjem objektov in ureditev.
- Ključne odločitve in usmeritve v prostoru naj bodo s strani stroke in ne politike.
- Sodelovanje, sestavljanje naših različnih znanj.
- Kako bi dosegli, da bi investitorji dojemali, da je nujno, da zelene površine tudi izvedejo in vzdržujejo.
- Interdisciplinarno sodelovanje je nuja.
- Veliko orodij imamo za odzivanje na podnebne spremembe in njihovo blaženje - nujno vse v prakso!

Sledila je vodena razprava z oblikovanjem zaključkov srečanja, ki jo je vodil Matjaž Harmel. Potekala je s pomočjo vnaprej pripravljenih vprašanj, na katere so udeleženci podajali odgovore spletne povezave

SLIDO. S tem smo dosegli bistveno večjo udeležbo v razpravi, saj orodje SLIDO omogoča hkratno pisanje odgovorov. Po zaključeni seji s spletnim orodjem so se lahko udeleženci vključili v razpravo tudi v živo. V smislu interdisciplinarne obravnave tematike so soočanje mnenj in iskanje rešitev za slovenske razmere tudi cilji vsakokratnega Sedlarjevega srečanja.

Vprašanja, ki so bila osnova za razpravo:

- Ali menite, da so prostorski akti dobro prilagojeni na izzive podnebnih sprememb?
- Če menite, da prostorski akti niso dobro prilagojeni na izzive podnebnih sprememb, kaj menite, da je potrebno storiti?
- S katerimi ukrepi bi državi in občinam ter drugim deležnikom pomagali pri bolj učinkovitem prilagajanju na podnebne spremembe?
- Kateri so novi pristopi in orodja, ki ji moramo za prilagajanje na podnebne spremembe vključiti v prostorsko načrtovanje?
- Ali imate še kakšno dodatno priporočilo, komentar?

Zaključki 35. Sedlarjevega srečanja

Prostorsko načrtovanje je eden od ključnih inštrumentov za učinkovito blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje. Treba je strniti znanje in sredstva za doseganje učinkovitih rešitev, ki bodo prispevale k bolj kakovostnem življenju.

Pri iskanju rešitev se je nujno povezovati, izmenjavati izkušnje in dobre prakse, ne samo doma, ampak tudi v tujini, predvsem v območjih, ki imajo podoben ali morda še zahtevnejši potek klimatskih sprememb. Dobrih praks od drugih ne smemo kopirati, temveč jih smiselno prilagajati na slovenske razmere. Bolj je treba uveljavljati na naravi temelječe rešitve.

Zakonodajne zahteve in standardi naj bodo minimalni in ne nujni pogoji pri razvoju dejavnosti v prostoru. Na vseh področjih in dejavnostih je treba upoštevati klimatske scenarije in načrtovati po načelu odpornosti. Treba je presoditi tudi odpornost sedaj veljavnih OPN.

Prostorsko planiranje mora ponovno postati interdisciplinarna dejavnost, v katero se vključi širok spekter strokovnjakov, tako s področja prostorskega načrtovanja, kot tudi z naravoslovnih in družboslovnih področij. To sicer pomeni večje stroške planiranja, ampak na koncu boljše in bolj učinkovite rešitve, ki dolgoročno bistveno znižujejo stroške.

Sodelovanje na vseh ravneh je ključ do kakovostnih planov. Treba je vzpostaviti proaktiven pristop pri iskanju rešitev in na ta način skrajšati postopke in izboljšati kakovost planov.

Dolgoročno je treba stremeti k ničelni rasti, ki naj bi jo dosegli do leta 2050. Več pozornosti je treba posvetiti prenovam, državi pa pomagati pri iskanju ustreznih inštrumentov za reševanje problematik lastništva. Tudi tu naj se preverijo različne prakse iz tujine.

Pri načrtovanju je treba upoštevati naravne danosti in nosilne sposobnosti območij.

Veliko več pozornosti je treba posvetiti usposabljanju in izobraževanju. To velja tako za prostorske planerje, okoljske presojevalce, kot tudi za javno upravo in odločevalce. Potrebno je ozaveščanje in osveščanje ne le strokovne temveč tudi laične javnosti.

Vsebine, ki so širšega značaja, je treba v prostorskem načrtovanju prenesti na regionalno raven, na regije z bolj interdisciplinarnimi ekipami in v okvir regionalnih prostorskih planov.

Vzpostaviti je treba ustrezne baze podatkov (nepozidana stavbna zemljišča, degradirana območja, območja za prestrukturiranje ipd.)

Vzpostaviti je treba platforme dobrih praks in podporo občinam, predvsem manjšim, ki nimajo lastnih kapacitet na področju prostorskega načrtovanja.

S prostorskim načrtovanjem se bomo morali prilagoditi in pripravljati prostorske plane za spremenjene podnebne razmere, npr. za višje temperature, morda višjo morsko gladino, obenem pa v urbanih območjih posvečati posebno pozornost oblikovanju zelenih površin, zagotavljanju raščenega terena, povečanim faktorjem zelenih površin, zadrževanju in ponovni uporabi vode in drugim ukrepom blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje.

S spoštovanjem,

dr. Alma Zavodnik Lamovšek
Predsednica DUPPS

V vednost:

- Vlada Republike Slovenije
- Državni zbor RS
- Državni svet RS
- Ministrstvo za naravne vire in prostor,
- Ministrstvo za naravne vire in prostor, Direktorat za prostor in graditev
- Nosilci urejanja prostora po ZUreP-3
- Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije
- Inženirska zbornica Slovenije
- Združenje mestnih občin Slovenije
- Skupnost občin Slovenije
- Združenje občin Slovenije
- Regionalne razvojne agencije
- Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo
- Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
- Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Center za prostorsko sociologijo
- Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo
- Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo
- Univerza na Primorskem
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo
- Društvo arhitektov Ljubljane
- Društvo krajinskih arhitektov Slovenije
- Društvo vodarjev Slovenije
- Zveza geografov Slovenije
- Zveza geodetov Slovenije
- Slovenska tiskovna agencija

Zaključne ugotovitve sta pripravila dr. Liljana Jankovič Grobelšek in Matjaž Harmel, potrdil pa jih je izvršni odbor Društva urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije, zanj predsednica dr. Alma Zavodnik Lamovšek.